

գերու ցոյացումն՝ Նրային կանաչորակ գունով
մը կը թաթաւէ բովանդակ պատկերը. Եւ-
բոպից պատեանն այնու ներկուած է. նա,
նուրբ, նուազկտ, գրեթէ ութեւտաներորդ
գարու պատկեր մը կը թուի: Այն ձեռա-
գործներէն մին է սա, յորում՝ գոյներու
խառնուածով և հետագատութեամբ՝ նկարիչ
մը չափէն անպին կ'անցնի, կը մտանայ իւր
հասարակութիւնը, կ'ընկզմի իւր արուեստին
մինչեւ շքննուած սահմանները, և մէկգի
թողլով բոլոր ծանօթ կանոնները՝ կը գտնէ

զգայի երեւութին առմիկ աշխարհէն անդին,
միութիւններ, հակապատկերներ, նորօրինակ
յաջողութիւններ, ամեն հաւանականութենէ
և ամեն չափէ զուրս: Ռամբրանտ այսպիսի
ձեռագործ մ'ըրած է իւր Շրջան գիշերա-
պահից՝ կոչուած նկարին մէջ: Հարկ է դի-
տել և բնաւ չի խօսիլ:

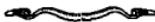
Թրգմ. Հ. Եփրեմ Ապոյնեան

i. Ronde de nuit.

Բ Ա Ն Ա Ս Տ Ե Ղ Ծ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ք

Ք Ա Ր Մ Է Ն Ս Ի Լ Վ Ա

Տ Ի Ր Ա Մ Ա Յ Ի

ՍՈՐՈՒՄ աւուր չըքնազն Հիւղգարդ
Սընաւ յափուներն Հոննոսի,
Նոյն օրին զկեանսն իւր կորոյս
Հայր իւր յաւազսն Սալեմի,
Եւ մայրն ի ցաւըս թաղծալից
Նընջեաց ըզքունն յաւիտենից,
Եւ այսպէս կեալ սկըսաւ դըստրիկն
Իբրև որբիկ:

Այլ Յաւէրժհարօրն մի՛ ստ Հոննոս
Ելեալ թեթև և լուսակեր,
Ի սուր սըլաց ժայռ ի ժայռէ
Եհա յորոց փոքրիկ զըստերս
« Պարզև չըրթանցըզ կարմրալար,
Ի զքեզ փըրկել ի վտանգից յար,
Սփոփանս և կեան քեզ մըշտափթիթ
Տամ ըզժըպիտ »:

Վանացն յիւրեանս առին զնա քօրք,
Եւ հիացմամբ տեսին ընդ փոյթ
Թէ զի՛ բարի էր այն մանուկ,
Միչտ քաղցրունակ՝ յանոյշ բընոյթ:

Եւ երբ մտնկիկն ինչ յանցանէր
Գիտէին ո՛չ զիւրոջ լինէր
Զի գիրկ՝ սաստից փոխան՝ նըմին
Արկանէին:

Հիւանդք՝ հագիւ յակն իւր անկեալք
Բըժըչէին փաղվաղակի,
Եւ մի տըմիտ առ մըրըրկեալս
Անդորրութիւն ածէր սըրտի:
Վանքն եղև փոյթ ուխտատառեղի.
Ընդ սուրբ փայտին՝ մոմոյ՝ բանի՛
Վըշտաց ժըպիտք ևեթ տային —
Աւաքէին:

Չըքնաղ Հիւղգարդն էր օրիորդ
Յորժամ հընչեաց մարտի խօշիւն,
Ի խաչակիրս՝ ըզՀոննոսիւ
Եսայր ամբօրն ի պղինձ փայլուն
Ի Գայլիոյ և յԱնգլիոյ,
Ոյց ընդ երկիր Գերմանիոյ
Անցեալ պըճնեալք ասպետք՝ մարտիկք
Խաչագարդիկ:

Առեալ քերցն յայնժամ զօրհորդն
 Ի վայր մի լուռ՝ մեկուսաբար,
 Ասեն. Ի մայր եկեղեցւոյ՞
 Այսօր լիցիս Աստուծոյ մայր,
 Կալ սեղանոյ անդ զերդ պատկեր.
 Եւ մինչ սասկտքն հեղուն աղբար,
 Հայեաց ի վայր՝ մեղմով ժրպտեալ
 Ի չու նոցա:

Այլ ըզպատիրս այս սրբաբազն
 Ունկըն մարդոյ լըիցէ մի.
 Ի խորանդունդ ալլա սըրտիդ
 Պահեսցես զայն ևս ի շիրմի.
 Հրծծեաց երբէք զայն քո բերան,
 Ոչ ևս ըզլոյս տեսցես տուրնջեան.
 Բեզ ցայդ յաւէժ, աչ ստակազին
 Մածկոյթ լիցին:

Հընչէ զանգակն յեկեղեցւոյն,
 Ու ահա մերձի կուտակ կուտակ
 Ոսկեներչոյլ, զըւարթ և յինջ
 Արեւելիցըն գումարտակ.
 Ցայն խիտ է խուռն յեկեղեցին,
 Չի խընձոր ոչ հըլպի, գետին.
 Պարն համախումբ հընչէ ի նուազ
 Ուժգնահընչակ:

Ի վեր հայի մայրն Աստուծոյ
 Անճառ տեսեամբ երանական.
 Ի կուտական ծոցոյն վերայ
 Բազուկքն հանգչին խայանման.
 Ի յոժ կարի՛ չըքնաղագեղ
 Յորժամ զաչկունսըն իւր լուսեղ
 Շըրջէ յօրհնել զօրս մերձենան
 Աւ իւր սեղան:

Այլ Իբր այգպէս, ա՛հ, նըկարիչ
 Գիտաց նկարել քաջ ըզբնութիւն
 Իբրբ եգիտ գայդ վարդ քընքուշ
 Չայդ գոյն անոյշ յինջ աչերոյն.
 Այլ զոր օրէն առ Բենեդեգեալ՝ (*)
 Փրմտեալ ի վայր նա նայեցաւ.
 Հաւատացեալքն ի սուրբ սարտուռ
 Լըցան համուռ:

Այն ինչ ելեալ ըստ դուռն ի դուրս
 Գովեն ըզհրաչարն մեծածայն,
 Լի են յուտովք, անչուչտը ի յաղթ
 Եւ անհամբեր չըւել ըզձան:
 Մի գր մընաց յեկեղեցւոյ,
 Որ եդեալ ծունր՝ արտօսրագոչ
 Չկոյտն աղերսէ զըթալ ըզձիւք
 Յինքն ողորմուկ:

Կարճատի տիւ, մտանէ արեգ,
 Գայ հասանէ ցայդ անդըստին,
 Այլ սասպեան անդ է դեռ ի գունս,
 Յաղօտ նըլոյլ տըժգոյն ջահին:
 Տակուս զարտիւք քերց թալուկ գայ,
 Չըքնաղն Հիլդգարդ վաղուց անդ կայ,
 Ի հիացմունքս խորասուրյոյ
 Հօգիանոյշ:

« Մարիամ », ցած մընչէ սասպեան,
 Ածել կամիմ զիս քեզ ի նուէր.
 Հայեաց ի սիրտ իմ քրէիբուր
 Ի նուիրական յայս սուրբ գիշեր,
 Թէ՛ զիւր չկամիս առնել վըշտացա՛
 Անկայց ընդ հուպ ես ի կենաց.
 Վասն այն ներումն և զկեանս աղէ
 Ինձ շընորհէ:

Խօսի սասպեան ըզցայգն ի գլուխ
 Խօսի գոցցես ուշակորոյս,
 Սակայն աչկունք Տեառն աղախնոյն
 Յայտեն երկու ծանր արտասուս
 « Մարիամ, ձայնէ սասպեաըն բիրտ
 Ինձ ներեցցեր զըթածդ ի սիրտ.
 Աստ քեզ հանել լինիմ երդմնի
 Չանձն իմ ձօնի:

Թէ կենդանի դառնամ կըրկին
 Դիւցապնարար ի սուրբ երկրէն,
 Եղից աստէն առ ոտրս քո՞
 Դախ առաջին զիմ ժապաւէն *,
 Սիրտ իմ երկնից ի սէր հարաւ,
 Արիւն իմ բորբ հանդարտեցաւ,
 Ո՞ժրպտեանց ինձ, գնամ սիրասուր
 Թէպէտ արխուր:

Եւ ընկալեալ զժըպիտն անոյշ
 Խաղայ գընայ անկեալ ի չու.
 Այլ ուշաթափ ի ցուրտ վիմին
 Կայ նա ի մէջ կենաց, մահու:
 Ըգնա գտանեն քորքն ահարեկ,
 Այլ փոյթ ի կեանս ամեն ըզհէքն
 Ի մահիճս իւր ի թիւր զըզուանս
 Եւ ի քընքընս:

Դարձ արարեալ յայնժամ եկին
 Բազուկք երեք երբ անցին ամբ.
 Դանըր աչօք՝ Թըխամօրուք
 Գեռ ևս առող իւրեանց անգամբ:
 Մարտից յապշոպս ին մոռացեալ
 ՉԱստուծոյ մայրն ըզնորհափայլ,
 Չորոյ՝ նկալան ըզգօրութիւն
 Հրախից նորուն:

* Զկամարին՝ որով ուսընգանութ անեալ կախէին
 հինք զվատուածս իւրեանց զպարանոցաց: Այս ինքն է
 Թողեալ զգէն և գազար՝ քեզ նուիրեցից զանձն իմ,
 Կրեանարեցայց:

* Benediz. Չիք ինչ ծանօթութիւն ի բնագրին. Թե՛
 բևս սակ կամիցի գBenedice պատկերն որ ի Լուվր:

Միայն սա ինքըն ոչ դարձաւ,
 Եւ ընթանայր զըրոյց մահուն
 Ի խոց հասոյր՝ այլ մեծպանծ
 Արարեալ իւր փառօք անուն:
 Չբքնալ Հիլդգարդն ինչ ոչ ասաց,
 Տակաւ չըբէր գոյնք երեսաց,
 Առ վարանուտ սրբտին մըռայլ
 Էր ժպիտն անցեալ:

Ի մի աւուրց խընդրեաց սերտիւ
 Չի օրհնեացեն ի աօն գոտկին
 Չինքըն երկնից հարսն ընկալուչ:
 Ետուն ըզքօղ և զմատանին:
 Կամէր միայն ի ցոյցն յետին
 Գընալ սպասել յեկեղեցին,
 Որպէս՝ ասպնաքըն մինչ եկին՝
 Ի պատկերին:

Չերկին ի վեր բարձեալ զօգցես
 Յեկեղեցին կայր սեանց անուտ,
 Չբքնաղն Հիլդգարդ լուէ ի մթնն
 Չիւրոյ շընչոյն ըզտուր և առ:
 Ի ջերմ եռանդն յաղօթըս կայ:
 Չեռքըն շուշան են մարմարեայ,
 Աչկունք փայլուն շողողակիք
 Յարտօսըր լիք:

Յայնժամ ճարնչեաց դուռն մեղմով,
 Եւ տհա նգ սիւնն ոտըխըթի
 Սողայր սպըրգէր ըստուեր մարդոյ
 Ի քայլս ոտին տաժանելի:
 Եզ սեղանոյն ծուեր յանդիման,
 « Առա է նկալուչ քո Մարիամ,
 Ի քոյին սէր մընաց սիրտ իմ՝
 Հաւատարիմ:

Այլ սէր իմ սէր է հրարորօք,
 Սէր երկրաքարչ և մեղաւոր:
 Կաս իմ հանգէպ դու իբր ողջ կին,
 Եւ երբ սըրտիս մըխիմ ի խոր,
 Ընտրեմ լըլիկ տանջանս յանկէտ
 Թէ ինձ լիցի մի նըւազ գէթ
 Արկանել գիրկս ըզքն այսօր
 Յիմ սէր հըզօր »:

Ասպետն յասել ըզբանքս դայս
 Հազիւ իխէր հայել ի վեր,
 Ետես ահա՝ պատկեր կուսին
 Չգողի հարեալ շառագունէր:
 Ժըմտեցաւ սա երանազեղ
 Եւ էջ ի գիրկսըն սիրտզեղ,
 Նա զլերմութիւն ունէր զկենաց
 Ի մէջ բազկաց:

« Ոչ եմ ես մայր Աստուծոյ, ոչ,
 Այլ Թերութեամբ ըզգածեալ լի:
 Վաղ քալ ընդ սյզըն կամ էր ինձ
 Նըւիրել զանձն իմում Փըրկչի:

Այլ սիրտս հարաւ զցայսն ի քո սէր
 Չոր աստ յաղօթըս անցուցեր,
 Չքեզ ի սըրտես կորզել ջերմին
 Է անհնարին »:

Եւ ահա դէպ դուռն ճարնչեաց,
 Գան մերձենան կուսանքն համակ
 Յառաւտին ժամ՝ լաճ ի ձեռս
 Ահեղալոյս՝ զերգ արեակիք:
 Թափին ի նա իբրև գալիս,
 Պըրկեն ի ճիշտ գառնալիս
 Չչքնաղն Հիլդգարդ ի թըշնամանս
 Պինդ ի շըլթայս:

Վաղ իսկ բուժեալ ի նախն ակնարկ
 Գոչէ Սիգուրդ սիրտ զայրագին:
 « Լինել գիւցագըն քալայաղթ
 Ի դուր է ինձ ի սուրբ երկրին,
 Թէ հզօր ձեռամբ ի մուժ բանտէն
 Եւ ի շիրմիդ չկարեմ՝ ափնէն
 Չհատուն յառաջ քան բարբառել
 Ըզքեզ փըրկել »:

Եւ թորքն յաղագրս Հիլդգարդի
 Անդ ի խորոց մի կարգացին,
 Եւ փակեցաւ յաճեղ ճըռինչ
 Հաստակեզոյս երկաթ գրանդին:
 Չբքնաղն Հիլդգարդ գընէր միայն
 Ի վէմըն ցուրտ, ի մուժ վամբանն,
 Անդ հալ և մաշ տակաւ վըտտել
 Եւ մեռանել:

Թէ զբ բըրէր զվանքն ի Հիմանց
 Գտանել զտեղին ոչ էր հընար,
 Չի էր հատեալ զընդանն անձուկ
 Յանդընդախոր մի քարաժայտ:
 Չայնի, զոյման ի դուրս չիք մուտ,
 Թաղեալ յերկեւղ, ի գիշեր մութ՝
 Չբքնաղն յափունսըն Հաննոսին
 Է ի վիմին:

Ոչ նըլմարէ զայգուն գալուստ,
 Տեսանէ զիւր ըզկեանս համայն՝
 Իբր ըզպատկերս Հանեալ ի ցոյց (*)
 Անցեալ աչացն իւր յանդիման:
 Տեսանէ զինքըն Մարիամ,
 « Չի այլում չիք ինչ դուգական,
 Մտազիւր շիջի այսուհետև
 Թող իմ արև »:

Եւ ժըմտեցաւ զոյգ ընդ բանին,
 Եւ շահեցաւ ըզյաղթանակ:
 Ի՛ր անսովոր, յայն իւր ժըպիտ
 Բանտին բացան աղիք, պարզունակ:

* Որպէս մոզական լապտերի:

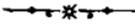
Ազդէ նրմին աղօս շառայլ
Ո՛ր հարկ իցէ շտապել փութալ,
Ի մուկզին այն կուսանաց
Ժըպիրհ ձեռաց :

Վարզի՛ նդ Հռենոս զի չէ գանխուլ
Թէ նա պարտի յայնրմ կողմանց
Զօր ի թիկունս իւր ժողովեալ
Գալ պաշարունս անել զվանաց :
Այլ ոչ կարաց անտես զերծուլ,
Վանացն ըզնա ծանեաւ զըրոյլ .
Եւ քորքն հասին շտապ տագնապաւ,
Աղաղակաւ :

Թողեալ զցամաքն՝ յայնկոյս գետոյն
Զալխն հերձեալ զայր մի մակոյկ,
Սիպուրդ յամով եհաս՝ յոյր տես
Տըժգունեցաւ կոյսն փափուկ :
Այլ յակնարկել նորուն ժըմտէր
Քիւ զօրացեալ զանձն իւր գտանէր .
Գընալ անթաց ի գարշապար
Ընդ գետն անծայր :

Եւ մինչ ճեմէր ընդ Ղուրսն ճոխ
Ծագեաց արև, և կոյտք ալեաց,
Քրնքուլ մարմին կուսին և հերք,
Ուքըն թեթև երագագնաց
Մուխ ի գետոյն յորձանս կարմիր,
Յօրինէին պսակ լուսալիբ
Զնովա՛ մինչ ինքն ընդ Ղուրսն ի ճեմ՝
Գնայր զեղաղէմ :

Կուսանքն ծունր եղին լրովկ
Յափին և արքն ի նաւակին,
Մի Հարսն Յաւէրժ ժըմտէր գանխուլ
Ելեալ ի խութ մի Հռենոսին :
Երբ օրիորդն հաս ոգեսպառ
Ըզնա Սիգուրդ ի գիրկորն առս
Շուրջ ամենայն ժըպտէր ի գետ
Կոհակաւէտ :

Ն Ա Ի Ա Ք Ե Կ Ե Ա Լ Ք Ն

Մի անգամ եւեթ ի տարւոյ զարթնու
Նաւարեկելոց հիբացեալ երամ .
Համրամբոխ ի վեր ի խորոց ոստնու
Որոց ի յանգունդըս ծովուց սուզան :

Թառնեն նախ մանկունք զալկաղէմ տըժոյն
Ի մեռելախուճք պարուց ի կաքաւ,
Չեռն ի ձեռն հարեալ՝ այլ ըզլրուժին
Ըզմահահամբոյր ոչ խըզեն բընաւ :

Հուժկու նաւաստիք՝ ղեկօքն ընդ բազկօք
Դժոխորկոր ծովուն պորտոյն եղեալք կուր .
Նաւազք անլինհերք՝ որոց մոռացօնք
Եղեն վիշտք, երազք երանութեան բիւր :

Հուսկ ճանապարհորդք որ զերկիւղ և զցաւ
Ըզյանցանս իրեանց և զազակատանս,
Թըմբըել խորհեցան զ՝ ասպարէսքն անյաւ
Որք ուռնուն ցածնուն յանդազար ծըփանս :

Ըզկուրծս և ըզօիրտ ճողքեն վիրաւոր
Ահագնակոտոր բըստից ի փճեկ,
Ունին յակընչաց ծակ խեցիս, խեփոր
Ընդ որս լըսեն գեռ ձայնին երթեւեկ :

Թափուր ի յուսոյ խօսել ոչ գիտեն
Բայց եթէ միայն անմրուունչ շարժամբ,
Ընկեր ընկերի թախանձ արկանեն
Օգնել իւր յերկիր անկանել ողջամբ :

Մերձենալ յերկիր կըզկըզան ուժղին,
Ելանեն ղեզուն խըռնին ըզմիմեամբ,
Հերձուն ըզլոհակ՝ հանեն ցըլուսին
Ի գալ հասանել յափն և ի ցամաք :

Բերանաբացեալ կան պիշ ի ցամաք,
Հասանէ զիշեր ընթացիցն ի կէտ .
Սուզանին այսրէն ծովուն ի յատակ
Ըզձեռսն միմեանց թողեալ հեա ընդ հեա :

Լուռ անշարժ զընին ի խորս անդ յորսայս
Խորին լըռութեամբ յախտենական,
Ակն ամի ամի կալեալ զի զինքեանս
Եկեալ զարթուցէ կաքան ուրուական :

Հ Ա Ր Յ Ո Ւ Մ Ե

Իցէ՛ ձայնըդ քինու
 Ընդդէմ՝ քոյ Արարիչդ,
 Որ զքեզ ստեղծ անհանգիստ,
 Ալէժուփ անխաղաղ,
 Լափլիզօղ բընաւից,
 Ամենից աւերիչ,
 Անբերրի յաւիտեան
 Յաւիտեան խոշտանգեալ
 Ի յերկունքս մահուցս:

Իցէ՛ մնունչդ աղաղակ
 Ողբազին առ Աստուած՝
 Առ ի գրախա քո փոխել,
 Եւ շունել գատապարտ
 Ի բախել և փըշրիլ
 Յապառած անըզցայ,
 Եւ ի սեպօ երկաթիս,
 Ի մըրըրկել անդադար
 Ի պատուարս անդերևս:

Է՞ մըրմունջ քո նրազ
 Օրհնութեանց առ Աստուած,
 Որ յըզէ քեզ զարև
 Եւ խորոցըն սըրբոց
 Չերմ՝ իբրև սըրտիդ ուխտ
 Ուր կենաց դոն ազգմունք,
 Որ տաճար են բաժակ
 Լուսալիբ հիասքանչ,
 Անդ նըւազս որոճես:

Է՞ բըզդիւն քո մի բառ
 Ի Հաստչէդ մըրմընջեալ
 Չոր կըրկենն թիւր արիունք
 Անհասու անգիտակ,
 Որ հանճար, աղատումն,
 Աժէր հուակ և խինդ սուբբ՝
 Ուանմեղուկ մանկութիւն՝
 Ունկըն զայն թէ՛ մըբունէր,
 Թէ բերան ձայնէր զայն:

Աճել քո և նուազել
 Է՞ թերեւ շունչ էին,
 Կամ երկրի՞ գողգոջուն
 Բաբախումն է սըրտի.
 Չի սարսէ առ վեհին,
 Եւ կամի սքողարկիլ,
 Եւ յեթերն անսահման
 Գտանէ ոչ իւր խաւար
 Բաւական ի ծածկոյթ:

Հ Ո Ղ Մ

ՄԱՌՆ Ինքն է քընար
 Եւ հողմըն պուսան,
 Չոր հարկանէ յար
 Մեղմ կամ ուժգնաձայն:

Գեղօնիցն ի տող՝
 Ի սըտկանս, ի գոզ
 Պատմէ իբր յաղթող
 Անց յերկիր՝ ընդ ծով:

Մըրմընջէ՛ քընար
 Ղեծէ, արտասուէ.
 Ի նուազս միայար
 Գաշնակըս խառնէ:

Մըռընչէ՛ փըրփրէ
 Վըտակըն վայրի,
 Ամպ՝ որ անցանէ
 Մօտեալ երազի:

Ծաղկանց, դաւարիաց
 Կըքի մեղմ ցօղուն.
 Ժայռն առնէ դարձուած,
 Կայ և ինքն արթուն:

Կայ սարսափահար
 Բնութիւն սիրասուր,
 Ծառն ինքն է քընար,
 Հողմըն՝ տրորադար:

